

УДК 631.312.024

ДО МЕТОДИКИ РОЗРАХУНКУ ПАРАМЕТРІВ ГІДРОСИСТЕМ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАПОБІЖНИКІВ ПЛУГІВ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Калінін Є.І., к.т.н., доцент

*(Харківський національний технічний університет сільського господарства імені
Петра Василенка)*

В статті наведено вирішення основних задач, що виникають при розробці методики розрахунку параметрів гідросистем запобіжників плугів лісогосподарського виробництва, розглянуті способи підбору оптимальних параметрів гідросистеми запобіжників для забезпечення їх найбільшої ефективності експлуатації.

Актуальність проблеми. Одним з найбільш важливих і трудомістких етапів у загальному циклі лісогосподарського виробництва є основна обробка ґрунту. Від неї залежить весь подальший процес отримання якісних насаджень.

При обробці ґрунту відбувається видалення бур'янів, вона підтримує ґрунт у пухкому стані, при якому рослини добре забезпечуються водою, мінеральними речовинами, киснем. Способи основного обробітку ґрунту різноманітні, але найбільш ефективним з них є оранка дисковими і лемішними плугами.

Одним з актуальних напрямків досліджень в даній області є виявлення шляхів забезпечення належного функціонування плугів на ґрунтах, забруднених як камінням, так і твердими органічними залишками, здатними викликати не тільки порушення у функціонуванні, а й повну відмову машини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз досвіду роботи провідних зарубіжних фірм, що спеціалізуються на виробництві плугів, показали, що найбільш перспективним захистом плугів для лісогосподарського виробництва є індивідуальні запобіжники двосторонньої дії з гідросистемами трьох типів [1 – 3]:

- з автономними пневмогідроакумуляторами (ПГА), встановленими на кожному гідроциліндрі запобіжників (тип I);
- із загальним ПГА, підключеним до гідроциліндрів запобіжників гідромагістралей (тип II);

– з ПГА, встановленими на кожному гідроциліндрі запобіжників і з'єднаними між собою гідромагістралями (тип III).

Для заданих значень швидкості орного агрегату, глибини оранки, питомого опору ґрунту і параметрів робочого органу плуга встановлено, що для виконання агротехнічних вимог, що пред'являються до плуга, поточні значення $R(\alpha)$ силової характеристики проєктованих індивідуальних запобіжників повинні відповідати умовам виду [4]:

$$R(\alpha) \geq R_{\min}(\alpha), \quad (1)$$

$$R(\alpha) \leq R_{\max}(\alpha), \quad (2)$$

де $R_{\min}(\alpha)$ і $R_{\max}(\alpha)$ – нижня і верхня межі області допустимих значень раціональних силових характеристик проєктованих запобіжників (рис 1).

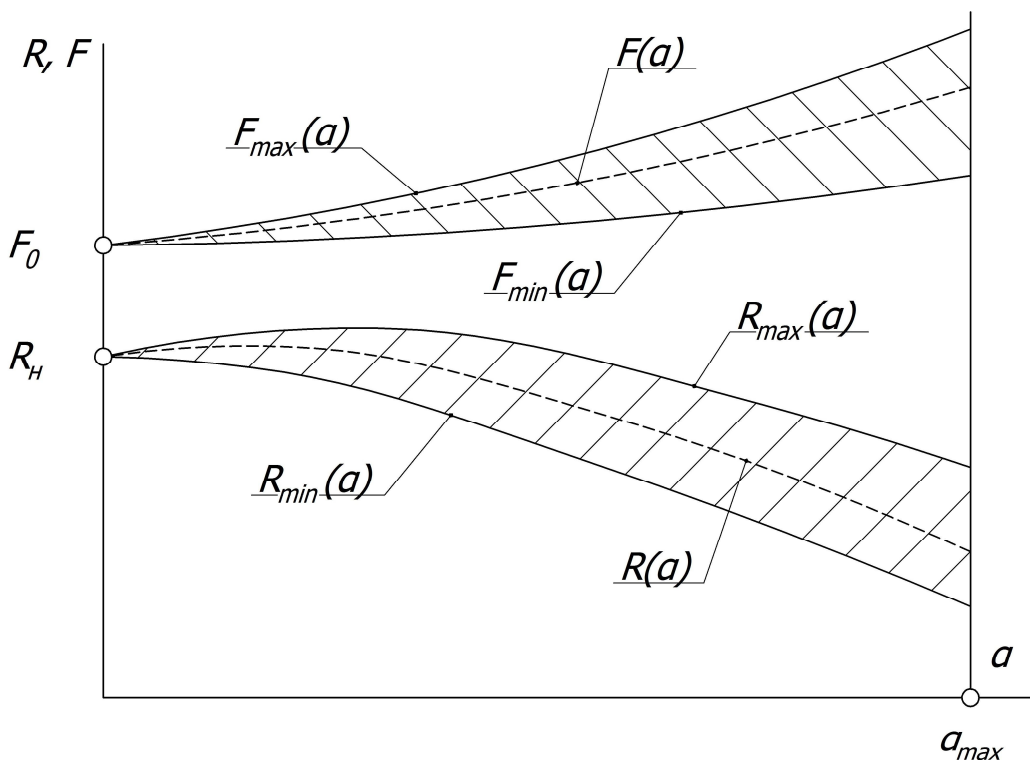

Рисунок 1. До методики розрахунку параметрів гідросистем запобіжників

Крім того, зазвичай задані: розрахунковий момент запобіжника M , його кінематична схема і параметри передавального механізму. Потрібно визначити параметри ПГА і циліндрів гідросистем захисту плуга, при яких силова характеристика проєктованих запобіжників відповідала б умовам (1) і (2).

Мета і постановка задачі. Таким чином, метою досліджень при розробці методики розрахунку гідросистем запобіжників плугів, є визначення параметрів ПГА і гідроциліндрів для гідросистем зазначених трьох типів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до визначення поняття силової характеристики індивідуального запобіжника [3] аналітичний вираз силової характеристики індивідуального гідравлічного запобіжника в загальному випадку для передавального механізму з будь-якою кінематичною схемою має вигляд:

$$R(\alpha) = \frac{F(\alpha)h(\alpha)i(\alpha) + G_{\kappa}l(\alpha)}{H(\alpha)}, \quad (3)$$

де $R(\alpha)$ – горизонтально прикладена до носка корпусу сила у функції кута повороту α гряділя корпусу; $F(\alpha)$ – сила запобіжника (сила, що розвивається гідроциліндром запобіжника) у функції кута α ; G_{κ} – сила ваги корпусу; $h(\alpha)$, $l(\alpha)$ і $H(\alpha)$ – плечі сил F , G і R відносно шарніра кріплення гряділя на рамі плуга у функції кута α ; $i(\alpha)$ – коефіцієнт передачі передавального механізму у функції кута α .

Розв'язавши рівняння (1) – (3), знайдемо залежності, що визначають нижню і верхню межі області допустимих значень функцій $F(\alpha)$ в інтервалі $0 \leq \alpha \leq \alpha_{\max}$ ($\alpha_{\max}$ – максимальний кут повороту корпусу при спрацьовуванні запобіжника), які відповідають раціональним силовим характеристикам (див. рис. 1):

$$F_{\min}(\alpha) = \frac{R_{om}(\alpha)H(\alpha) - G_{\kappa}l(\alpha)}{h(\alpha)i(\alpha)}; \quad (4)$$

$$F_{\max}(\alpha) = \frac{[R]_m H(\alpha) - G_{\kappa}l(\alpha)}{h(\alpha)i(\alpha)}. \quad (5)$$

При робочому положенні корпусу плуга ($\alpha = 0$) момент M , що розвивається індивідуальним запобіжником, повинен дорівнювати заданому розрахунковому моменту M_p :

$$M = F_o h_o i_o = \frac{1}{4} \pi d^2 p_1 h_o i_o = M_p, \quad (6)$$

де $F_o = F(\alpha = 0)$; $h_o = h(\alpha = 0)$; $i_o = i(\alpha = 0)$; d – діаметр плунжера гідроциліндра; p_1 – робочий тиск в гідросистемі запобіжників.

Функціонал $F(\alpha)$ можна розрахувати з урахуванням рівняння (6), прийнявши процес стиснення газу в ПГА таким, що має наступні характеристики: політропний процес – при спрацьовуванні запобіжника та ізотермічний – при зарядці гідросистем до робочого тиску. тоді:

$$F(\alpha) = \frac{M_p}{h_o i_o \left[1 - \frac{M_p S(\alpha)}{h_o i_o W} \right]^{\chi}}, \quad (7)$$

де $S(\alpha)$ – переміщення плунжера гідроциліндра у функції кута α ; $W = V_o P_o$ – енергія ПГА (P_o – тиск зарядки ПГА газом; V_o – номінальний об'єм ПГА); χ – показник політропи стиснення газу в ПГА.

З рівнянь (4), (5) і (7) встановимо інтервал допустимих значень енергії ПГА $W_{\min} \leq W \leq W_{\max}$, при яких силові характеристики проєктованих запобіжників раціональні, тобто задовольняють умовам (1) і (2).

Далі, з урахуванням рівняння (6) і відомого співвідношення $p_o = 0,9 p_1$ [1], знайдемо залежності, що визначають взаємозв'язок параметрів ПГА і гідроциліндра запобіжників:

$$V_o = \frac{\pi h_o i_o W}{3,6 M_p}; \quad (8)$$

$$p_1 = \frac{4 M_p}{\pi d^2 h_o i_o}; \quad (9)$$

$$p_2 = \frac{p_1}{\left[1 - \frac{M_p S(\alpha_{\max})}{i_o h_o W} \right]^{\chi}}, \quad (10)$$

де p_2 – максимальний розрахунковий тиск ПГА.

Таким чином, задаючись значеннями енергії ПГА з інтервалу $W_{\min} \leq W \leq W_{\max}$ і значеннями з нормалізованого ряду діаметрів плунжерів, за формулами (8) – (10) можна розрахувати параметри V_o , p_o , p_1 та p_2 ПГА. Хід гідроциліндрів $s(\alpha_{\min})$ визначається заданими кінематичними параметрами передавального механізму запобіжника.

Проте, отримані розрахункові залежності справедливі для визначення параметрів гідроциліндрів і ПГА гідросистем типу I.

Вирішимо поставлену задачу в загальному вигляді для n - корпусного плуга з індивідуальними запобіжниками та з гідросистемами типів II і III. Дослідження, що проведені ВІСГДМ [3, 4], показали, що при розрахунку цих гідросистем необхідно враховувати одночасність спрацьовування запобіжників K і коефіцієнт повноти спрацьовування запобіжників η_k .

Отже, для визначення параметрів гідросистем типів II і III в умови завдання слід внести такі доповнення:

– задані одночасність K і коефіцієнт повноти η_k спрацьовування запобіжників n - корпусного плуга:

$$K = 1, \eta_{k=1}; K = 2, \eta_{k=2}; \dots; K = K_p, \eta_{k=K_p}, \quad (11)$$

де K_p – розрахункове значення одночасності K для n - корпусного плуга;

– задано, що при одночасному K спрацьовуванні запобіжників їх силові характеристики повинні задовольняти умовам (1) і (2).

Силова характеристика кожного з запобіжників, що спрацювали одночасно, змінюється в інтервалі

$$0 \leq \alpha \leq \alpha_{\eta_k}, \quad (12)$$

де α_{η_k} – максимальний кут повороту кожного з корпусів K , що одночасно зустріли перешкоди, $\alpha_{\eta_k} = f(\eta_k)$.

Відповідно до визначення поняття силової характеристики, залежність сили F_k кожного з запобіжників K , що спрацювали одночасно, від кута α в інтервалі (12) має вигляд:

$$F_{\kappa}(\alpha) = \frac{M_p}{h_o i_o \left[1 - \frac{M_p KS(\alpha)}{i_o h_o W} \right]^{\chi}} \quad (13)$$

З рівнянь (4), (5) і (13) визначимо інтервал допустимих значень енергії ПГА

$$W_{\kappa, \min} \leq W \leq W_{\kappa, \max}, \quad (14)$$

при яких графіки залежностей (13) в інтервалі (12) не виходять за межі $F_{\min}(\alpha)$ і $F_{\max}(\alpha)$.

Розрахунок інтервалів (14) допустимих значень ПГА для $K = 1, K = 2, \dots, K = K_p$ при відповідних $\eta_{\kappa=1}, \eta_{\kappa=2}, \dots, \eta_{\kappa=K_p}$ проводиться з системи виду:

$$\begin{aligned} W_{\kappa=1, \min} &\leq W \leq W_{\kappa=1, \max}; \\ W_{\kappa=2, \min} &\leq W \leq W_{\kappa=2, \max}; \\ &\dots \\ W_{\kappa_p, \min} &\leq W \leq W_{\kappa_p, \max}; \end{aligned} \quad (15)$$

З отриманої системи нерівностей (15) можна знайти розрахунковий інтервал допустимих значень енергії ПГА

$$W_{p, \min} \leq W \leq W_{p, \max}, \quad (16)$$

де $W_{p, \min}$ – мінімальне значення з поля значень $W_{\kappa, \min}$; $W_{p, \max}$ – максимальне значення з поля значень $W_{\kappa, \max}$.

Задаючись значеннями енергії ПГА з інтервалу (16) і значеннями діаметра плунжера з нормалізованого ряду, визначимо за формулою (8) номінальні об'єми ПГА V_o^{II} і V_o^{III} відповідно для гідросистем типів II і III. Тоді, значення тиску p_1 визначитися за формулою (9), а тиску p_2 – з виразу виду:

$$p_2 = \frac{p_1}{\left[1 - \frac{M_p KS(\alpha_{\eta_{\kappa}})}{i_o h_o W} \right]^{\chi}}. \quad (17)$$

Необхідно відзначити, що при розрахунку гідросистем типів II і III, крім визначення параметрів ПГА і гідроциліндрів, необхідно встановити параметри гідромагістралей: внутрішній діаметр δ і допустимий динамічний тиск P_{δ} . Методика вирішення даного завдання буде полягати в наступному:

– задаємося значеннями нормалізованого діаметра плунжера гідроциліндра і внутрішнього діаметра гідромагістралей;

– для кожного з інтервалів (12) при відповідних значеннях K і η_{κ} визначаємо втрати тиску $\Delta p_{\kappa}(\alpha)$ в гідросистемах при спрацьовуванні запобіжників. Потім для цих же інтервалів розраховуємо функцію виду:

$$[P]_{\kappa} = P_{\delta} - \Delta p_{\kappa}(\alpha). \quad (18)$$

– для кожного з інтервалів (12) визначаємо мінімальні значення енергії W_{κ} ПГА, при яких графік залежності

$$P_{a,k} = \frac{P_l}{\left[1 - \frac{M_p KS(\alpha)}{i_o h_o W_k}\right]^k}, \quad (19)$$

що визначає зміну тиску газу в ПГА при спрацьовуванні запобіжників, проходить не вище графіка функції (18);

– з отриманих значень енергії $W_{k=1}, W_{k=2}, \dots, W_{k=k_p}$ вибираємо найбільше $W_{k,n}$. Потім здійснюється перевірка, чи виходить значення $W_{k,n}$ за межі розрахункового інтервалу (16) допустимих значень енергії ПГА. Якщо $W_{k,n}$ виходить за нижню межу вказаного інтервалу, то за розрахункове значення енергії ПГА приймаємо значення $W_{p,\min}$; якщо $W_{k,n}$ виходить за верхню межу $W_{p,\max}$, то переходимо до розрахунку наступного конструктивного варіанту гідросистем, повторюючи розрахунки при інших значеннях d та δ . Якщо значення $W_{k,n}$ задовольняє нерівності (16), то приймаємо це значення за розрахункове.

Число конструктивних варіантів, що розглядаються для кожного типу гідросистем, дорівнює добутку числа обраних значень d на число значень δ . Подальші розрахунки проводяться для кожного із зазначених варіантів.

Висновки

Вирішення задач, сформульованих в даній роботі, дозволяє визначити безліч допустимих комбінацій параметрів гідросистем $V_o, p_o, p_1, p_2, \alpha, \delta, p_\delta$ при заданих кінематичних схемах і параметрах передавальних механізмів запобіжників. При цьому вибір оптимального конструктивного варіанту гідросистеми визначається з урахуванням техніко-економічних показників: матеріаломісткості і собівартості.

Список літератури

1. Марквартде В.М. Современные конструкции и тенденции развития гидроаккумуляторов для сельскохозяйственных машин [Текст] / В.М. Марквартде, В.Б. Перельмутер, Г.М. Клейман, Ю.В. Козлов – М.: ЦНИИТЭИ-тракторосельмаш, 1980. – 150 с.
2. Синеоков Г.Н. Теория и расчет почвообрабатывающих машин [Текст] / Г.Н. Синеоков, И.М. Панов – М.: Машиностроение, 1977. – 134 с.
3. Перельмутер В.Б. Моделирование циклограмм срабатываний гидропредохранителей плугов / В.Б. Перельмутер, М.И. Белов // Тракторы и сельхозмашины. – 1981 г. – №2. – С. 26-28.
4. Перельмутер В.Б. Экспериментальное исследование одновременности срабатывания гидропредохранителей плуга / В.Б. Перельмутер, И.К. Захаров // Тракторы и сельхозмашины. – 1979 г. – №7. – С. 14-16.
5. Щучкин Н.В. Лемешные плуги и луцильники / Н.В. Щучкин. – М., 1952. – 267 с.
6. Василенко П. М. Основи аналітичних методів землеробської механіки. / П. М. Василенко. – К.: Видавництво НАУ, 1998. – 29 с.

7. Войтюк Д. Г. Сільськогосподарські машини. / Д. Г. Войтюк, Г.Р. Гаврилюк. – К.: Урожай, 1994. – 446 с.

Аннотация

**К МЕТОДИКЕ РАСЧЕТА ПАРАМЕТРОВ ГИДРОСИСТЕМ
ИНДИВИДУАЛЬНЫХ ПРЕДОХРАНИТЕЛЕЙ ПЛУГОВ
ЛЕСОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА**

Калинин Е.И.

В статье представлены решения основных задач, возникающих при разработке методики расчета параметров гидросистем предохранителей плугов лесохозяйственного производства, рассмотрены способы подбора оптимальных параметров гидросистемы предохранителей для обеспечения их максимальной эффективности эксплуатации.

Abstract

**BY CALCULATION PROCEDURE OF HYDRAULIC
SYSTEMS PARAMETERS INDIVIDUALLY
FUSED PLOUGHS FORESTRY PRODUCTION**

Y. Kalinin

The article presents solution of the main problems arising in the development of a methodology for calculating the parameters of hydraulic fuses plows forestry production, discussed how to find the optimal parameters of hydraulic fuses to maximize their operational efficiency.

Рецензент: д.т.н., професор Лебедев А.Т.